

Europos vaikų ombudsmenų tinklas (ENOC)

ENOC biuro pareiškimas

„Vaikų teisės COVID-19 protrūkio kontekste“

2020 m. balandžio 1 d.

Kol visi stengiamės prisitaikyti prie precedento neturinčios situacijos, veikiančios viso pasaulio šalis, vaikų ombudsmenai ir komisarai visoje Europoje susiduria su nauju iššūkiu: kaip toliau ginti vaikų teises atsižvelgiant į dabartinius apribojimus, siekiant kovoti su COVID-19 protrūkiu. Sparčiai besikeičianti situacija ir toliau masiškai paveiks vaikus ir pablogins labiausiai pažeidžiamų grupių gyvenimo sąlygas. ENOC ir jo nariai toliau atidžiai stebės visų vaikų padėtį, taip pat savivaldos, nacionalinių ir Europos valdžios institucijų reagavimą izoliacijos priemonių įgyvendinimo metu ir jam pasibaigus. Mes ir toliau dalinsimės būtiniausia informacija, gerąją praktika ir patirtimi, siekdami apsaugoti vaikus ir jų šeimas bei užtikrinti vaikų teises remiantis 1989 m. JT vaiko teisių konvencija ir kitais susijusiais Europos ir tarptautiniais žmogaus teisių dokumentais.

Informavimas ir dalyvavimas (JT vaiko teisių konvencijos 12 ir 13 straipsniai)

Virusas nediskriminuoja. Vaikų gyvenimai taip pat yra stipriai paveikti ir jų negalima pamiršti, kai reguliariai skelbiami oficialūs pareiškimai: aiški ir amžių atitinkanti informacija yra būtina.

Reikėtų atkreipti dėmesį į tikslios informacijos, kuria gali naudotis vaikai ir jaunimas, sklaidą, kad būtų galima atsverti dezinformaciją, kuria paaugliai dažnai yra pažeidžiami. Daugelis šalių savo gyventojams nustatė bendras izoliavimo priemones. Pripažįstant, kad tai svarbu, siekiant apsaugoti gyventojus, vis dėlto būtina numatyti specialias priemones vaikams, kurie yra pažeidžiami ir kuriems reikalinga papildoma priežiūra už šeimos ribų, siekiant užtikrinti jų saugumą bei fizinį bei emocinį vystymąsi.

Apsauga nuo smurto ir prievartos (JT vaiko teisių konvencijos 19 ir 34 straipsniai)

Kyla pavojus, kad saviizoliacija, karantinas ir užsidarymas namuose gali padidinti smurto artimoje aplinkoje bei šeimoje riziką ir reikšmingai paveikti vaikus. Todėl:

- Būtina didinti informuotumą apie kovą su smurtu ir prievarta, įskaitant fizines bausmes (pliaukštelėjimus), visų pirma teikiant išsamią informaciją apie pagalbos linijas ir tinkamas informacijos platformas (per socialinius tinklus, radiją, televiziją ir ypač per valstybių vadovų pasisakymus) COVID-19 protrūkio metu;
- Būtina identifikuoti kiek įmanoma daugiau vaikų priežiūros specialistų, kurie galėtų teikti paramą;
- Pripažįstant svarbų mokyklų vaidmenį rūpinantis vaikais ir jų apsauga, reikėtų apsvarstyti galimybę palikti mokymą tiems vaikams, kuriems gresia didžiausias pavojus.

Teisės į sveikatą ir vystymąsi, socialinę apsaugą ir tinkamą gyvenimo lygį (JT vaiko teisių konvencijos 24, 26 ir 27 straipsniai)

- Tėvams šiuo laikotarpiu turi būti teikiama kuo didesnė pagalba: jiems turėtų būti teikiamos konsultacijos, pagalba telefonu ir kitomis platformomis;
- Ypač socialiai jautrioms šeimoms turėtų būti skiriamos pašalpos šeimai arba maistas, kurio vaikai nebegaus mokyklų valgyklose.
- Turi būti imtasi priemonių kovoti su nesaugiu būstu, maisto nepakankamumu ir kitais skurdo aspektais, kuriuos dar labiau gilina dabartinė krizė.

Švietimas (JT vaiko teisių konvencijos 28 ir 29 straipsniai)

ENOC palankiai vertina tai, kad daugelyje šalių yra įdiegtos mokymo namuose platformos. Jei teisė į mokslą yra pamatinė teisė, švietimo sektorius ir vyriausybės turėtų įvertinti šeimų galimybes sukurti mokymosi aplinką namuose ir padėti savo vaikams mokymosi procese (IT įrangos trūkumas, interneto ryšio neturėjimas, iš namų dirbantys tėvai, galimybių skaityti neturėjimas, mokymosi

lygio skirtumai ir kt.). Mokymas namuose neturėtų sukelti papildomo spaudimo šeimoms šiuo nerimą keliančiu laikotarpiu.

Mes taip pat esame ypač susirūpinę dėl COVID-19 krizės poveikio vaikams, esantiems vaiko apsaugos sistemoje bei vaiko priežiūros specialistams. Izoliavimo priemonės ir dabartinis nerimą sukeliantis kontekstas, tikėtina, gali pagilinti jau įtemptas situacijas ir susilpninti šią ir taip pažeidžiamą vaikų grupę. Globojamiems vaikams turėtų būti užtikrintas nuolatinis mokymasis, priežiūra ir kai kurių laisvalaikio pramogų prieinamumas. Be kita ko:

- Turi būti numatytas efektyvus koordinavimas vietos ir nacionaliniu lygiu, turėtų būti išplatinta koordinatorių ir patarimų linijų kontaktinė informacija;
- Labai svarbu kiek įmanoma labiau užtikrinti tolesnių priemonių, reikalingų vaiko apsaugos planui įgyvendinti, tęstinumą. Pagalbos priemonės, teikiamos šeimoms, neįgaliems vaikams ar psichologinė pagalba vaikams, turi būti palaikomos ar net sustiprinamos, jei reikia, naudojant vaizdo skambučius;
- Vaikų ir personalo apsauga turi būti užtikrinta aprūpinant globos centrus ir namus visomis reikalingomis apsaugos priemonėmis (kaukėmis, hidroalkoholiniu geliu);
- Vaikams, globėjų šeimoms ir specialistams turi būti prieinama aiški informacija, ypač apie siuntimus bei pagalbos linijas protrūkio metu.
- Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas globos namuose esantiems vaikams, kurie iš tikrųjų yra ypač izoliuoti;
- Kai bendravimas su šeima nustatytas teismo leidimu, būtina garantuoti šeimos ryšių palaikymą, įskaitant vaizdo skambučius;
- Būtina suteikti papildomos pagalbos vaiko gerovės specialistams tiek teikiant vaikų priežiūros sprendimus, tiek teikiant jiems psichologinę pagalbą.
- Vaikai neturėtų būti per anksti grąžinti į savas šeimas, siekiant palengvinti vaiko apsaugos sistemos našumą. Svarbu kruopščiai įvertinti kiekvieną atvejį ir laikytis tų pačių reikalavimų;

European Network of Ombudspersons for Children

- Kai vaikas yra užsikrėtęs, svarbiausia jį izoliuoti tinkamoje vietoje. Todėl turi būti sudarytos aiškios instrukcijos, aprašai ir jų turi būti laikomasi;
- Globojamiems jaunuoliams, kurie sulaukia pilnametystės, ir toliau turi būti teikiama nuolatinė pagalba.

Taip pat būtina tinkamose priėmimo vietose užtikrinti pastogę visiems gatvės ir nelydimiems vaikams. Ne pelno siekiančių organizacijų veikla lauke ir toliau turi būti vykdoma, o darbuotojai turi būti aprūpinami reikiamomis apsaugos priemonėmis. Bet kuriai gatvėje gyvenančiai šeimai ar vaikui būtina nedelsiant suteikti saugią apgyvendinimo vietą.

Drastiškai sumažėjus tarptautinių skrydžių skaičiui, migrantų, įskaitant prieglobsčio prašytojus, kurie yra uždaryti migracijos sulaikymo centruose ir laukimo zonose, išsiuntimas iš šalies per trumpą laiką yra nebeįmanomas. Taigi, pats sulaikymas kaip priemonė nebeturi teisinio pagrindo, nes sulaikymas įmanomas tik atsižvelgiant į gresiantį išsiuntimą iš šalies. ENOC taip pat ne kartą aiškiai išreiškė tvirtą nepritarimą bet kokio pobūdžio vaikų sulaikymui dėl jų imigracijos statuso, net taikant šią priemonę kaip kraštutinę (*ENOC pozicijos pareiškimas "Vaikų sulaikymo imigracijos tikslais pabaiga", priimta 23-iojoje ENOC Generalinėje Asamblėjoje 2019 rugsėjo 27 d., Belfaste* <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2019/10/ENOC-statement-on-ending-child-immigration-detention-FV.pdf>). ENOC ir toliau reiškia susirūpinimą dėl migrantų vaikų ir šeimų sulaikymo, kuris dabartinėmis aplinkybėmis ne tik kelia pavojų jų ir personalo sveikatai, bet ir yra neteisėtas laisvės atėmimas bei įvairių vaikų teisių, saugomų tarptautinės teisės, pažeidimas (ypač JT Vaiko teisių konvencijos 2, 3, 37 straipsnių ir Europos žmogaus teisių konvencijos 3 ir 5 straipsnių).

Kai kurie gimdymo skyriai nurodė, kad jie atsisako leisti moterims būti lydimoms gimdymo metu, siekiant sustabdyti COVID-19 plitimą. Emocinis būsimoji motinos saugumas yra būtinas norint užtikrinti jos pačios, taigi, ir jų kūdikio, gerovę. Turi būti imtasi priemonių, užtikrinančių, kad moterys galėtų gauti palaikymą gimdymo metu. Ypatingas dėmesys taip pat turėtų būti skiriamas ankstyvosios vaikystės vystymuisi. Jaunoms motinoms turėtų būti

teikiama pagalba pirmaisiais mėnesiais. Siekiant užtikrinti naujagimio vystymąsi, svarbu užtikrinti priežiūros tęstinumą, prireikus pritaikyti ją, atsižvelgiant į kontekstą.

Mes suprantame, kad vyriausybės turi pozityvią pareigą saugoti žmonių gyvybes ir visuomenės sveikatą, ir kad kai kurie nepaprastosios padėties įgaliojimai yra būtini, siekiant įveikti pandemijos iššūkius. Tačiau mes pažymime, kad nors tarptautiniai žmogaus teisių aktai leidžia riboti teises, atsižvelgiant į ekstremalias situacijas, ribojimus reikia labai kruopščiai apsvarstyti ir jie gali būti pateisinami tik tada, kai to griežtai reikalaujama, ir yra proporcinga susidariusiai kritinei situacijai.

Todėl ENOC ragina mūsų vyriausybes, Europos Komisiją ir Europos Tarybą imtis visų reikiamų veiksmų, kad COVID-19 sveikatos krizės metu būtų užtikrintos visų vaikų teisės, kurios yra įtvirtintos 1989 m. JT vaiko teisių konvencijoje ir Bendruosiuose JT Vaiko teisių komiteto komentaruose.